

Salamuralık Asma Yaprak Üreticilerinin Tarım Sigortasına Yaklaşımları: Tokat İli Örneği

Sibel Ölmez Cangı¹, Rüstem Cangı^{2*}, Esen Oruç³

¹Gaziosmanpaşa Üniversitesi Turhal Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu, 60300 Turhal/Tokat, Türkiye

²Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü, 60240 Taşlıçiftlik/Tokat, Türkiye

³Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, 60240 Taşlıçiftlik/Tokat, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi

Geliş 28 Ağustos 2017

Kabul 19 Kasım 2017

Anahtar Kelimeler:

Narince
Tarım sigortası
Tarımda risk,
Salamuralık yaprak
Tokat

*Sorumlu Yazar:

E-mail: rcangi@hotmail.com

Ö Z E T

Sunulan bu araştırma Tokat ili ve ilçelerinde yürütülmüştür. Son yıllarda bu bölgede tarımsal faaliyet olarak yapılan bağcılık asma yaprağı yetiştiriciliği üzerine yoğunlaşmıştır. Bu çalışma ile bağcılık yapan üreticilerin tarım sigortası konusundaki farkındalıkları, sigorta yaptırmama eğilimleri, sigorta yaptırmama ve yaptırmama gerekçeleri ve konuyla ilgili beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın ana materyalini anket çalışmasından elde edilen veriler oluşturmaktadır. Belirlenen araştırma alanında, tarım sigortası yaptıran 34 ve yaptırmayan 59 üretici olmak üzere, toplam 93 kişi ile yüz yüze görüşülmüştür. Elde edilen veriler yüzde dağılım çizelgeleri, ortalama, maksimum ve minimum hesaplar yoluyla değerlendirilerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Narince bölgede en yaygın olarak yetiştirilen üzüm çeşididir. Dolu ve don üreticilerin en fazla karşılaştıkları risklerdir. Bölge bağları, doğal afetle karşılaşma sıklığı açısından yüksek riskli grubunda yer almaktadır. Araştırmada, üreticilerin %54,52'sinin tarım sigortasından haberdar olduğu, %32,25'sinin üzüm ürününü değişik yıllarda sigortalattığı, %10,75'inin bugüne kadar hasar ödemesi aldığı belirlenmiştir. Tarım sigortası yaptırmayan üreticiler için, prim ödemede zorlanma ihtimali, hasar ödemelerinin adil ve zamanında yapılacağına duyulan güvensizlik en önemli yaptırmama gerekçeleridir. Üreticilerin yaklaşık %65'i asma yaprağının sigorta kapsamına alınması halinde, bu ürünü sigorta yaptırabileceğini bildirmiştir.

Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology, 5(12): 1640-1650, 2017

Approaches to Agricultural Insurance Applications of Farmers Producing Vine Leaves: The Sample of Tokat Province

ARTICLE INFO

Research Article

Received 28 August 2017

Accepted 19 November 2017

Keywords:

Narince
Agricultural insurance
Risk in agriculture
Brining vine leaves
Tokat province

*Corresponding Author:

E-mail: rcangi@hotmail.com

ABSTRACT

This study presented was carried out in Tokat province of Turkey and its districts. Viticulture made as an agricultural activity in this region has focused on grapevine cultivation in recent years. In this study; be aware of the status producers of agricultural insurance and the trend towards agricultural insurance, reasons for had or not having an agricultural insurance, natural disasters that create risks in vineyards and producers expectation were determined to identify. The main material of study are data were obtained from questionnaire study. In this study, 34 farmers with agricultural insurance and 59 farms who do not have agricultural insurance producers in the field for a total of 93 questionnaires were realized through face to face. The obtained data were interpreted by interpreting the percentage distribution tables, average, maximum and minimum calculations. According to the results of the study, Narince grape cultivars have been reported as the most commonly cultivated variety in the region. It was determined that this natural disaster risks, respectively, of which the most important of hail and frost damage. Regional vineyards are in the high risk group in terms of the frequency of natural disaster encounter 54.52% of producers are aware of agricultural insurance, 32.25% of producers insect grape products in different years until today. Producers who do not have agricultural insurance are the most important reason for not paying insurance that they do not believe that the claims payments are made in a complete, fair and timely manner and difficulty paying premiums. If vine leaf is included in the insurance, 65% of the producers have been declare that they can substantially insure.

DOI: <https://doi.org/10.24925/turjaf.v5i12.1640-1650.1605>

Giriş

Bağcılık, tarımla uğraşan çok sayıda çiftçi ailesine geçim kaynağı olduğu gibi, üzüm farklı değerlendirme şekilleriyle Türkiye'nin tarımsal ürünleri içinde önemli bir yer alarak ulusal ekonomiye de katkı sağlamaktadır (Yavaş ve Fidan, 1986). Üzümünden çok farklı şekillerde faydalanan Anadolu insanı, asmanın yapraklarından da yararlanmayı düşünerek zekâ ve kültürlerinin yüksekliğini bir kez daha göstermiş ve mutfaklarına yeni bir ürün katarak zenginleştirmişlerdir. Asma yaprağından zeytinyağlı sarma, etli dolma, baklalı dolma ve ekşili dolma gibi yemekler yapılmaktadır. Asma yaprağı; dolma, cevizli bat, pide iç harcı yapımı yanında, ekstraktı da geleneksel tıpta kullanılmaktadır (Cangi ve Yağcı, 2012).

Türkiye'de salamuralık asma yaprağı üretimi, özellikle Manisa ve Tokat illerinde çok eskiden beri yoğun bir şekilde yapılmaktadır. Asma yaprağının ticari getirisi oldukça yüksektir. Türkiye'de taze ve salamuralık asma yaprağına olan talep hızla artmaktadır. Asma yaprağı ticari amaçlı olarak daha çok, Sultani (Ege Bölgesi), Narince (Tokat) ve Yapıncak (Trakya) üzüm çeşitlerine ait asmalardan üretilmektedir (Gülcü, 2010; Cangi ve Yağcı, 2012; Çelik, 2013).

Tokat'ta gerçekleştirilen bir çalışmada, ortalama yaprak üretiminin, işletme büyüklük grupları itibarı ile 190,34 kg ile 868,89 kg arasında değiştiği, işletme başına ortalama 400,3 kg yaprak hasat edildiği, üzüm ve yaprak üretim miktarının işletme büyüklüğü ile arttığı gözlenmiştir (Elmalı, 2008). Başka bir çalışmada ise, Erbaa ve Nispeti ilçelerinde 6 dönem yaprak hasadından sırasıyla dekardan 815 ve 827 kg yaprak hasat edildiği saptanmıştır (Bekar, 2016).

Dünya ekonomisindeki en önemli sektörlerden birisi olan tarım çok yüksek riskli bir iştir. Tarım; sektörler arasında doğal, ekonomik, sosyal, siyasal, teknolojik ve kişisel risklerden en çok etkilenen sektördür. Üretimde meydana gelebilecek miktar kayıpları ve kalitenin düşmesi, gerek ülke ekonomisinde gerekse üretici gelirinde istikrarsızlığa sebep olmaktadır (Karaca ve ark., 2010; Tsikiravi ve ark., 2013). "Üstü açık fabrika" olarak tanımlanan tarım sektöründe, doğal risklerin etkisi ile oluşan büyük maddi kayıplar dünya ekonomisini de önemli ölçüde tehdit etmektedir (Dinler, 2003). Bir taraftan tarım ürünlerine olan talebin artması, diğer taraftan üretim maliyetinin ve iklim değişikliklerinin istikrarlı bir şekilde artması, pek çok kişinin tarımsal ürünler için sigorta hizmetinden yararlanmasına neden olmuştur. Belirsizlik açısından, hasarı kontrol altına tutmak için sigorta hizmetinden yararlanmak çiftçilerin gelirlerini istikrara kavuşturmak, risk yönetimi ve riski karşılaştırmak için iyi yöntemler getirmek için izlenen en önemli faktördür (Azad ve ark., 2013).

Çiftçiler TARSİM'e üye sigorta şirketlerine veya acentelerine müracaat ederek sigortalarını yaptırmaktadırlar. Sigorta şirketleri ve TARSİM bu riskleri reasürlere devredebilmektedir. TARSİM'in prim gelirlerinin %50'si sigorta şirketlerince ve %50'si de devlet tarafından sağlanmakta, şirket sigorta şirketlerine reasürans sağlama görevinin yanı sıra hasar ödemelerini de yerine getirmektedir. Tarım Sigortaları Vakfı (TSV) ise, eğitimin yanı sıra hasar tespit uzmanlarıyla söz konusu şirketin hasar işlemlerine yardımcı olmaktadır (Dinler ve ark., 2005).

Bağlarda ürün sigortası, ilk kez 1957 yılında özel firmalar tarafından dolu riskine karşı sigorta yapılmasıyla başlamıştır. Don zararına karşı bağlar, 1991 yılında sigorta kapsamına alınmıştır. Bağlar dolu riskine bağlı ürün kaybına yönelik olarak 2013 yılında teminat kapsamına alınmıştır (Anonim, 2015). Asmanın ticari bir ürünü olan asma yaprağı uzun yıllar sigorta kapsamına alınmamıştır. Asma yaprağının sigorta kapsamına alınması durumunda poliçe ve hasar tespiti aşamasında uygulanabilir modellere yönelik araştırmalar yapılmıştır (Cangi ve ark., 2015; Anonim, 2017a). Bu konuda son gelişme ise, bağlarda salamuralık amaçla üretilen yapraklar TARSİM tarafından 2017 yılı itibarı ile dolu, fırtına, hortum, yangın, deprem, heyelan, sel ve su baskını risklerine karşı sigorta kapsamına almıştır (Anonim, 2017b). Bu yaprak üreticileri için önemli bir gelişme olarak görülebilir.

Üzüm, bitkisel ürünler içerisinde sigorta bedeli, prim üretimi, poliçe sayısı ve ödenen hasar bakımından ilk 5 ürün içerisinde olup, üzüm üreticilerinin sigorta hizmetinden yararlanma oranı sürekli olarak gelişme göstermektedir. Cangi ve ark. (2015) yaptıkları çalışmada, asma yaprağının sigortalı olabilmesi için ekspertiz raporunda gerekli olan verilerin oluşturulması konusunu irdelemişler ve salamuralık asma yaprağının sigorta kapsamına alınması durumunda, hasar tespiti konusunda asma başına, budama yüküne, hasat dönemlerine, terbiye sistemleri ve dikim sıklığına göre dikkate alınacak parametreleri ortaya koymuşlardır.

Don ve dolu zararı bazı yıllar Tokat ilinde üzüm ve salamuralık yaprak üretiminde verim ve kalite kaybına neden olmaktadır. Nitekim 2012 yılı kış döneminde yaşanan düşük sıcaklıklar nedeniyle Tokat ili genelinde bazı bağlarda zararlanmalar görülmüştür. Özellikle 18 Ocak 2012 tarihinde minimum sıcaklık -17.5°C, aynı gün ortalama sıcaklık ise -12.5°C olmuş ve asmalarda uyanma oranı %24,0-97,0 arasında değişerek ortalama uyanma %70,0 olarak gerçekleşmiştir (Topçu ve ark., 2015).

Kiracı ve ark. (2014) Tekirdağ, Edirne, Kırklareli ve Çanakkale illeri üzüm üreticilerinin tarım sigortasına yönelik eğilimlerini araştırmışlardır. Araştırma alanında dolu ve donun en önemli tarımsal riskler olduğu ve bitkisel ürün sigortasının yaygınlaşmasında %50'lik devlet desteğinin önemli olduğu saptanmıştır. İşletmelerin gelirinin düşük ve bağ alanlarının küçük olmasının bağcılık işletmelerinde tarım sigortası uygulamasının yeterli düzeyde benimsenmemesinde etkili olduğu bildirilmiştir. Tarım sigortası yaptıran işletmeler hasar tespiti işlemlerinin uygun yapılmaması, tazminat ödemelerinde muafiyet oranının yüksek olması, sigorta poliçesi düzenlenirken üzüm verimi ve fiyatının belirlenmesinde üretici beyanının dikkate alınmaması gibi sorunların ön plana çıktığını bildirmişlerdir.

Gözener ve ark. (2014) Erzincan ili Üzümlü ilçesinde yetiştirilen cimin üzümlü üretimi, pazarlama durumu ve sorunlarını incelemişlerdir. İncelenen işletmelerin hiçbirinin tarım sigortası yaptırmadığını tespit etmişlerdir. Bu konuda primlerin yüksek olması, üretimde risk ve belirsizlik olmaması, konuya karşı ilgisizlik/bilgisizlik ve gelirin yetersiz olması önemli etkenler olarak saptanmıştır. Mersin ili ova ve yayla kesiminde bağcılığın ekonomik analizinin yapıldığı çalışmada, ova kesiminde işletmelerin %16'sının, yayla kesiminde ise %5,81'inin tarım sigortası yaptırdığı belirlenmiştir (Uysal ve ark., 2017).

Salamuralık asma yaprağı üretimi ile marka olan Tokat ilinde, üreticiler uzun zamandır üzüm ürünü gibi asma yaprağının da sigorta kapsamına alınması yönündeki taleplerini çeşitli platformlarda dile getirmektedirler. Araştırma sahasında üzüm ve yaprak üreticilerinin tarım sigortası uygulamalarına karşı eğilimlerinin belirlenmesi, uygulamada karşılaşılan sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin ortaya konulması önem arz etmektedir.

Bu çalışmada; Tokat ilinde 93 adet üzüm işletmesinde anket çalışması yapılmıştır. Bölgede üzüm ve yaprak üretimi yapan üreticilerin tarım sigortasından haberdar olma durumları, tarım sigortası yaptırmaya yönelik eğilimleri, tarım sigortası yaptırma ve yaptırmama nedenleri, uygulamada karşılaşılan sorunlar ile asma yaprağının sigorta kapsamına alınması hususunda üreticilerin düşünceleri araştırılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini, Tokat ilinde bağcılık tarımı yapan (bitkisel ürün sigortası yaptıran ve yaptırmayan) işletmelerden 2016 yılında anket yoluyla elde edilen veriler oluşturmıştır. Projede ayrıca konuyla ilgili daha önce yapılmış araştırmalardan, istatistiki verilerden, bölgede bağ varlığı, üzüm verimi, işletme büyüklüğü gibi istatistiki kayıtlardan da yararlanılmıştır.

2014 yılı verilerine göre, Tokat Merkez ilçe dâhil 9 ilçede bağcılık yapılmakta olup, toplam 63.717 dekar alandan 26.919 ton üzüm üretimi gerçekleştirilmiştir (Anonim, 2016). Örneklem çalışmasında söz konusu 9 ilçeden, en yoğun bağcılık yapılan 5'i ile çalışılmıştır.

Örneklem çalışması iki aşamalı olarak uygulanmış, ilk aşamada gayeli örneklem yöntemiyle dayalı olarak anket yapılacak ilçeler (ilın tarım kuruluştur çalışanlarının görüşleri ve araştırıcının daha önceki tecrübelerine dayalı olarak asma yaprağı üretiminin daha fazla önem taşıdığı 5 ilçe) ve bu ilçelerden köyler belirlenmiştir. Tokat Merkez, Erbaa, Niksar ve Pazar ilçelerinde anket yapılacak işletme sayıları saptanmıştır. Örneklemenin ikinci aşamasında çalışılacak örnek hacminin belirlenmesi için aşağıda formülü verilen Basit Tesadüfi Örneklem Yöntemi kullanılmıştır. Eğer popülasyonun standart sapması yerine, incelenen birimin popülasyondaki oranı biliniyorsa, bu durumda Basit Tesadüfi Örneklem Formülü aşağıdaki gibi düzenlenmekte ve örnek hacmi bu formüle göre belirlenmektedir (Çiçek ve Erkan, 1996).

$$n = N \cdot (p \cdot q) / (N - 1) D^2 + (p \cdot q)$$

Burada; n = Örnek hacmi (anket yapılacak üretici sayısı), N = Ana kitle, p = İncelenen birimin popülasyondaki oranı (sigorta yaptıran işletmelerin oranı), q = 1-p, D = (d/z), z= Güven aralığı (%95 ile z= 1.96) ve d = Kabul edilebilir hata payını (%10) göstermektedir. Formüle “p” ile ifade edilen, sigorta yaptıran işletme oranı ile yaptırmayanların oranı (q) tam olarak bilinmediğinden, örnek hacmini maksimum kılacak şekilde p=0,5 (bu durumda “q” da aynı şekilde 0,5 olmaktadır) olarak alınmış ve örnek hacmi 93 işletme olarak belirlenmiştir. Belirlenmiş olan bu sayı, seçilen köylerdeki mevcut bağcılık işletme sayıları (ana popülasyondaki) dikkate alınarak oransal olarak dağıtılmıştır. Hesaplanmış olan örnek hacmi esas alınarak,

hazırlanan soru formları çerçevesinde, yüz yüze görüşmeler yoluyla anket çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bölgelere göre anket sayıları; Tokat Merkez 13, Erbaa 57, Niksar 13, Pazar ilçesinde 10 adet olarak saptanmıştır.

2016 yılında yapılan anket çalışmasında, üreticilerin riske karşı bir önlem olarak tarım sigortasına nasıl baktıkları sorgulanmıştır. Ayrıca tarım sigortası uygulamalarından haberdar olma durumları, devletin prim desteği ve miktarı konusunda bilgi sahibi olma durumları, tarım sigortaları uygulamalarını gerekli görüp görmedikleri, karşılaştıkları sorunlar, sigorta yaptırmada etkili olan faktörler üretici görüşleri ile belirlenmiştir. Salamuralık asma yaprağının sigorta kapsamına alınma konusundaki görüşleri ayrıca saptanmıştır. Araştırma kapsamında ele alınması planlanan bu konuları içeren, amaca uygun anket formları hazırlanarak, bu anketler çerçevesinde üreticilerle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. İşletmelerin doğal afetlerle karşılaşma riski ise bağlarında son 10 yılda en az bir defa doğal afete maruz kalan işletmeler “Yüksek Risk Grubu”, son 10 yılda doğal afet olmayan işletmeler ise “Düşük Risk Grubu”na alınarak belirlenmiştir (Kiracı ve ark., 2014).

Bölgede salamuralık yaprak toplayan üreticiler için Mayıs-Temmuz döneminde bu üründen elde ettikleri gelirin önem düzeyi, 5 farklı önem kategorisine göre değerlendirilmiştir.

Anket çalışması ile elde edilen veriler Excel paket programına aktarılarak, aynı programda tanımlayıcı istatistikler ile değerlendirilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

İşletmelerde Demografik ve İşletmelerin Sosyo-Ekonomik Yapısı

İşletmelerin %98,9'unun erkek bireylerce işletildiği, üreticilerin yaş ortalamasının 57,7 yıl olduğu, %71'nin ilk-ortaöğretim, %14'nün üniversite mezunu olduğu saptanmıştır. Üreticilerin %48'nin yıllık ortalama gelirinin 50.000 TL'den fazla olduğu, %82'sinin yıllık gelir içerisinde tarımın payının %51'den fazla orana sahip olduğu, %63'nün bağcılıktan elde edilen gelirin tarım içindeki payının %51'den fazlasını oluşturduğu bildirilmiştir. İşletmelerin ortalama olarak, 2,66 adet parselden oluşan 11,1 dekarlık bağ alanına sahip olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %78,5'inin bağlarının tamamında sadece Narince çeşidi, %21,5'inin ise bağlarında %90'lık kısmında Narince çeşidi yetiştirdiğini beyan etmiştir.

Ankete katılan bağ üreticilerinin bir dekar alandan ortalama 441,7 kg yaprak topladığı, önemli bir kısmının (%44,09'unun) en fazla yaprak toplayan grupta (500-749 kg/da) yer aldığı saptanmıştır (Çizelge 1).

Bölgede; yaprak, taze veya salamuralık olarak değişik şekillerde pazarlanmaktadır. Üreticilerin salamuralık yapraklarının kilogramını ortalama olarak 5,91 TL den sattıkları, büyük bir kısmının ise (%61,9) 3,5-5 TL arası bedelden satış yaptıkları tespit edilmiştir (Çizelge 2).

Araştırmada; asma yaprağından bir dekardan elde edilen gelirin 600- 6 000 TL arasında değiştiği, ortalama yaprak gelirinin 2.416,2 TL/da olduğu belirlenmiştir (Çizelge 3). Özellikle yaprak 3.000 TL/da gelir elde eden üreticilerin %87,50'sinin Erbaa, %8,33'ünün Niksar ve %4,17'sinin de Pazar ilçesinde yer aldığı tespit edilmiştir.

Bölgede salamuralık yaprak toplayan üreticiler için Mayıs-Temmuz döneminde bu üründen elde ettikleri gelirin önem düzeyi, 5 ayrı önem kategorisinde değerlendirilmiştir. Dört bölgede yer alan üreticilerin %70'den fazlası, bu dönemde asma yaprağından elde edilen gelirin, onlar için vazgeçilmez düzeyde önemli olduğunu ifade etmiştir (Çizelge 4). Bu durum; Tokat bölgesi bağ üreticileri ve bölge ekonomisi için salamuralık yaprak üretiminin ne derece önemli olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

Çizelge 1 Dekardan elde edilen salamuralık taze yaprak miktarı (kg/da)

Taze yaprak verimi (kg/da)	Frekans	Oran (%)
0-249	16	17,20
250-499	30	32,26
500-749	41	44,09
≥750	6	6,45
Toplam	93	100,00
Ortalama yaprak verimi	441,72	

Çizelge 2 Salamuralık yaprakların satış bedeli

Satış bedeli (TL/da)	Frekans	Oran (%)
3,5 - 5,0	57	61,29
5,1 - 7,0	26	27,96
≥7,1 TL	10	10,75
Toplam	93	100,00
Ortalama satış bedeli (TL/kg)	5,91	

Çizelge 3 Bir dekar bağda salamuralık yapraklardan elde edilen gelir

Elde edilen gelir (TL/da)	Frekans	Oran (%)
600-1.999 TL	28	30,11
2.000-3.999 TL	56	60,22
4.000 +	9	9,68
Toplam	93	100,00
Ortalama gelir (TL/da)	2416,2	

Çizelge 4 Üreticiler için yapraklardan Mayıs-Temmuz aylarında elde edilen gelirin önem düzeyi

Önem derecesi	Frekans	Oran (%)
Önemli değildir	2	2,15
Çok önemli değildir	4	4,30
Önemlidir	10	10,75
Çok önemlidir	10	10,75
Vazgeçilmez düzeyde önemlidir	67	72,04
Toplam	93	100,00

İşletmelerde Tarımsal Riskler veya Karşılaşılan Doğal Afetler

Ankete katılan üreticiler, bağlarda karşılaştıkları doğal afetleri, karşılaşma olasılıklarına göre sıralamışlardır. Bireylere göre birinci derecede risk oluşturan doğal afetler, oranlarına göre sırasıyla, dolu (%67,74), don (%58,07), kırağı (%8,60) ve kuraklık (%2,15) şeklindedir.

Tokat yöresi üreticilerinden ankete katılan bireylerin, doğal afetlerin bağlara verdiği zararlara yönelik beyanları Çizelge 6'da verilmiştir. Son 10 yılda bağlara ortalama olarak 2,75 defa dolu, 2,3 defa ise don zarar vermiştir.

Dolu ve don olayları, üreticilerin gelirlerini ortalama olarak sırasıyla %37,02 ve %33,69 oranında azaltmıştır. Üreticilerin ifadelerine göre don; üzümde ortalama %35,28, yaprağa %25,32; dolu ise üzümde ortalama %37,18, yaprağa %36,56 oranında zarar vermiştir. Son 10 yılda, doğal risklerin bağ yaprakları üzerinde kaç kez zarara neden olduğuna ilişkin sonuçlara göre dolu olayı, Niksar'da üreticilerin %52'sinin, Pazar ve Merkez bölgesindeki üreticilerin %30'unun, Erbaa da ise %15'lik bir kısmının ürünlerini 4 kereden fazla etkilemiştir. Son 10 yılda Erbaa ilçesinde üreticilerin %60'ı dondan dört defadan fazla zarar gördüğünü belirterek, bu konuda en fazla zarar gören ilçe olmuştur. Ortalama olarak don ve dolunun üç yılda bir bağlara zarar verdiği söylenebilir. Bölgedeki bağlarda en önemli riskin dolu ve don olduğu görülmektedir (Çizelge 5).

Kiracı ve ark. (2014)'e göre, bölge bağları 10 yılda 2'den fazla zarar gördüğü için yüksek risk grubu içerisinde yer almaktadır. Araştırmalarında yüksek risk grubunda yer alan işletmelerin oranına göre iller Tekirdağ (%55,6), Edirne (%47,8), Çanakkale (%40,6) ve Kırklareli (%35,2) olarak sıralanmıştır. Trakya yöresi bağ işletmelerinde risk olarak ilk sırada %78,9 ile dolu riski, bunu don, kuraklık ve fırtına izlemiştir.

İşletmelerde Tarımsal Sigorta Durumu ve Farkındalık

Tarım sigortası ile ilgili olarak, ankete katılan üreticilerin %64,52'sinin tarım sigortasından haberdar olduklarını beyan etmişlerdir (Çizelge 7). Üreticilerin yaklaşık üçte ikisinin tarım sigortası uygulamasını bildikleri görülmektedir. Çoğunluk biliyor olmasına karşın, her üç üreticiden birinin bu konuda bilgi sahibi olmaması önemlidir.

Tarım sigortasında önemli bir destek olan %50'lik devlet katkısından, bireylerin %61,29'nun haberdar olduğu görülmektedir (Çizelge 8). Çizelge 7 ve 8'de yer alan sonuçlar karşılaştırıldığında; sigorta uygulamasından haberdar olan üreticilerin çok büyük bölümünün destekleme konusunda da bilgi sahibi oldukları anlaşılmaktadır.

Ankete katılan 93 bağ üreticisinden tarım sigortası yaptıran 34 kişi (%36,56) olup, her yıl yaptıranların oranı ise %13,98'dir. Bir kez yaptıranların oranı %12,9'u olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç, bölgede bağ ve diğer tarımsal ürünlerde tarım sigortası yaptıran üretici oranının oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Tarım sigortası yaptıran üreticiler arasında bütün ürünlerine sigorta yaptıran üretici bulunmamaktadır. Üreticiler arasında her yıl düzenli sigorta yaptıranların oranı %38,24'tür. Genel olarak üreticilerin ancak %12,9'u bağlarının her yıl sigortalattır. Ancak bu üreticilerin hemen hemen tamamı yalnızca bağ için sigorta yaptırmaktadır (Çizelge 9).

Tokat bölgesindeki bağ üreticilerinin hangi doğal risklere karşı hangi ürünlerini sigortalattıkları Çizelge 10'da sunulmuştur. Don zararına karşı üreticilerin %35,48'i farklı ürünleri ilk ürün olarak, dolu zararına karşı ise %32,26 oranında bir kesim tarım sigortası yaptırmıştır. Bunu; fırtınaya karşı üç ve yabani hayvan (domuz) riskine karşı ise sadece iki ürünün sigortalatması izlemiştir. Ayrıca, bağ üreticilerinin %81,8'i bağlarını don zararına karşı sigortalattığı görülmüştür (Çizelge 10).

Çizelge 5 Üreticilerin bağlarında doğal afetlerle karşılaşma olasılıkları

Doğal Afet	Risk Düzeyleri								Toplam	
	1. derece		2. derece		3. ve daha alt dereceler		Risk yok			
	Frekans	(%)	Frekans	(%)	Frekans	(%)	Frekans	(%)	Frekans	(%)
Dolu	63	67,74	10	10,75	0	0	20	21,51	93	100,00
Don	54	58,07	15	16,13	0	0	24	25,81	93	100,00
Kırağı	8	8,60	2	2,15	3	3,22	80	86,02	93	100,00
Kuraklık	2	2,15	1	1,07	2	2,15	88	94,62	93	100,00
Fırtına	0	0	0	0	0	0	93	100,00	93	100,00
Yangın	0	0	0	0	0	0	93	100,00	93	100,00

Çizelge 6 Doğal afetlerin bağlarda ürünlere zarar verme durumu

Zarar verme durumu	Don	Dolu	Kuraklık	Kırağı
Son on yılda zarar verme sayısı	2,3	2,75	0,04	0,43
En son zarar verdiği yıl	1,37	1,58	0,1	0,24
Geliri düşürme oranı (%)	33,69	37,02	0,64	4,89
Üzüm zarar oranı (%)	35,28	37,18	0,64	5,16
Yaprağa zarar oranı (%)	25,32	36,56	0,32	3,76

Çizelge 7 Tarım sigortası uygulamasından haberdar olma

Tarım sigortası hakkında	Frekans	Oran (%)
Bilgim var	60	64,52
Bilgim yok	33	35,48
Toplam	93	100,00

Çizelge 8 Tarım sigortası için yapılan devlet desteğinden haberdar olma

Sigorta priminin %50'ni devletin ödediğini	Frekans	Oran (%)
Biliyor	57	61,29
Bilmiyor	36	38,71
Toplam	93	100,00

Çizelge 9 İşletmelerin ürünlerine tarım sigortası yaptırma durumu

Tarım sigortası yaptırıyor musunuz?	Tarım sigortası yaptıran üreticiler içinde yaptırma sayısı ya da sıklığına göre dağılım								Toplam	
	Her yıl		Bazı yıllar		Birkaç kez		Bir kez			
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Bütün ürünlerime	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bazı ürünlerime	1	2,94	3	8,82	1	2,94	5	14,70	10	2.94
Yalnızca bağ için	12	35,29	2	2,94	3	8,82	7	20,59	24	70,59
Toplam	13	38,24	5	14,70	4	11,76	12	35,29	34	100,00
	Tarım Sigortası yaptıranların sıklık düzeyine göre görüşülen bütün üreticiler içindeki oranı								Toplam	
	Her yıl		Bazı yıllar		Birkaç kez		Bir kez			
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Yaptıranlar (n=34)	13	13,98	5	5,38	4	4,30	12	12,90	34	36,56

İşletme sahipleri 7 farklı ürüne (üzüm, domates, şeftali, kiraz, elma, mısır ve ayçiçeği) tarım sigortası yaptırdıklarını beyan etmişlerdir. Üreticilerin don riski için üzüm, şeftali ve elmayı; dolu riskine karşı ise üzüm, şeftali ve domatesi ilk ürün olarak tarım sigortası yaptırdıkları tespit edilmiştir. Bağ üreticilerinin üzüm için tarım sigortasını ilk sırada tercih ettikleri (%78,9), bunu şeftali ve domatesin izlediği görülmüştür (Çizelge 11). Üreticilerin bütün risklere karşı ilk sırada düşündükleri üretim dalı genellikle bağ olmaktadır. Burada bağ üretim alanında sigortalama için sözü edilen ürün üzumdür. Bu ürünü don için şeftali, dolu için domates izlemektedir. Ancak, üzüm önemli farkla birinci sırayı almıştır. Kuraklık ve sele karşı ise yalnızca üzüm için sigorta yaptırılmaktadır.

Sigorta yaptıran %36,56 oranındaki 34 üreticinin, doğal risklere karşı tarım sigortası yapma konusunda nasıl karar verdiklerine dair soruya 9 farklı cevap verdikleri görülmüştür. Sigorta yaptırmaya konusunda “Ürünüm çok zarar gördü, bunun üzerine yaptırdım” %21,51 ile en çok tercih nedeni olarak ön plana çıkmıştır. Devlet desteği ikinci sıradaki en önemli neden olarak beyan edilmiştir (Çizelge 12). Sonuçlara göre, üreticilerin sigorta yaptırmaya yönelmelerinde en etkili neden kendilerinin riskten etkilenmiş olmalarıdır. Bunu devlet desteğinden etkilenerek sigorta yaptırmaya yönelmeleri takip etmiştir.

Ankete katılan 93 işletmenin ancak 13 tanesi (%13,8) sigorta yapmayı sürekli hale getirmişlerdir. Düzenli olarak sigorta yaptıran üreticilerin, “Bölgede risklerin yüksek olması, doğal afetlerin sık ortaya çıkması”nı

gerekçe olarak %81,82 oranda dile getirmişlerdir. Bu gerekçeyi, doğal risk stresini yaşamak istememeleri ve devlet desteği gerekçeleri takip etmiştir (Çizelge 13). “Sigorta sisteminin iyi işlediğine duyulan güven” ve “ödenen prim karşılığında alınan hizmetten duyulan memnuniyet” gibi seçenekler anket formlarında bulunmasına karşın, üreticilerin hiçbiri bu seçenekleri tercih etmemiştir. Benzer şekilde, Trakya bölgesi bağ

üreticilerinin %44,2’si yörelerinde doğal afet riski bulunması nedeniyle bağlarını sigortalattıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, bağlardan elde edilen gelirin yüksek olmasının da tarım sigortalılarından yararlanma eğilimini artırdığını bildirmişlerdir (Kıracı ve ark., 2014).

Tarım sigortası yaptıran bireylerin önemli bir kısmının (%42,86) sigorta poliçesini Tarım Kredi Kooperatifine yaptırdığı görülmektedir (Çizelge 14).

Çizelge 10 Doğal risklere göre ürünlerini sigorta yaptıran üretici oranları

Sigorta Konusu	Sigorta Yaptıran		Sigorta Yaptırmayan		Sigorta Yapılan Ürün	Yaptıran Üretici	
	Frekans	Oran(%)	Frekans	Oran(%)		Frekans	Oran(%)*
Don	33	35,48	60	64,52	Bağ (Üzüm)	27	81,82
					Şeftali	6	20,00
					Domates	5	15,15
					Kiraz	1	3,03
					Bağ (Üzüm)	23	76,67
Dolu	30	32,26	63	67,74	Şeftali	5	16,67
					Domates	4	13,33
					Kiraz	2	6,67
					Elma	1	3,33
					Ayçiçeği	1	3,33
Fırtına	5	5,38	88	94,62	Bağ (Üzüm)	3	60,00
					Ayçiçeği	1	20,00
					Mısır	1	20,00
Yabani	4	4,30	89	95,70	Bağ (Üzüm)	3	75,00
Hayvan					Mısır	1	25,00
Kuraklık	3	2,23	90	96,77	Bağ (Üzüm)	3	100,00
Sel	3	3,23	90	96,77	Ürün	3	100,00

*Bu bölümde oranlar, don (33 kişi), dolu (30 kişi) ve diğer doğal risklere karşı sigorta yaptıran üretici sayısına göre hesaplanmıştır. Bu doğal risklere karşı bir üretici birden fazla ürün sigortalattığı için de yüzde dağılımların toplamı yüzü aşmaktadır.

Çizelge 11 Doğal afetlere karşı sigorta yaptırmada ürün önceliğine göre oransal dağılım (%)*

Ürün	Don			Dolu			Kuraklık	Fırtına	Sel	Yab.Hay.
	1.ürün	2.ürün	3.ürün	1.ürün	2.ürün	3.ürün	1.ürün	1.ürün	1.ürün	1.ürün
Bağ(üzüm)	78,79	-	3,03	66,67	6,67	3,33	100	60,00	100,00	75,00
Domates	-	15,15	-	6,67	6,67	-	-	-	-	-
Şeftali	18,18	-	-	16,67	0,00	-	-	-	-	-
Kiraz	-	3,03	-	13,33	3,33	-	-	-	-	-
Elma	3,03	-	-	3,33	0,00	-	-	-	-	-
Mısır	-	-	-	0,00	0,00	-	-	20,00	-	25,00
Ayçiçeği	-	-	-	3,33	0,00	-	-	20,0	-	-
2. veya 3. TY	-	81,8	96,9	-	83,3	96,7	-	-	-	-
Toplam**	100,00	100,00	100,00	100,0	100,0	100,0	100,00	100,00	100,00	100,00

*Toplamda, ilgili afete karşı sigorta yaptıran üretici sayısı esas alınmıştır ve yüz sayısı bu toplama göre alınmış yüzde dağılımın toplamını temsil etmektedir. (Don:33, Dolu:3, Kuraklık:3, Fırtına:5, Sel:3, Yabani Hayvan:4), **Çizelgenin sayfa boyutunu aşması nedeniyle çizelgede frekanslara yer verilmemiş, yalnızca oransal dağılım yansıtılmıştır, ***2. veya 3. Tercih yapmayan

Çizelge 12 Üreticilerin tarım sigortası yaptırmada nedenleri

Nedenler	1.sıradaki neden		2.sıradaki neden	
	F	Oran (%)	F	Oran (%)
Ürünüm çok zarar gördü, bunun üzerine yaptırdım	20	58,82	0	0,00
Devletin destek verdiğini öğrenince yaptırdım	4	11,76	7	20,59
Tarım il/ilçe müdürlüğünün elemanlarının önerisi ile yaptırdım	2	5,88	4	11,76
Sigorta yaptıranlardan etkilendim ve yaptırdım	2	5,88	0	0,00
Komşu/tanıdık/akrabaların tavsiyesi ile yaptırdım	2	5,88	4	11,76
Sigorta şirketi elemanlarının önerileriyle yaptırdım	2	5,88	0	0,00
Banka aracılığı ile yaptırdım	2	5,88	0	0,00
Başkaları zarar gördü, bunun üzerine yaptırdım	0	0,00	1	2,94
TV/Radyo tanıtımlarından etkilenecek yaptırdım	0	0,00	1	2,94
İkinci bir neden belirtmeyenler	-	-	17	50,00
Toplam	34	100,00	34	100,00

Çizelge 13 Tarım sigortası yaptırmaya devam etme gerekçesi

Sebepler	1.sebebe		2.sebebe	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Bölgede risklerin yüksek olması	18	81,82	0	0,00
Devlet desteğinin olması	3	13,63	4	18,18
Riskle karşılaşma stresinden kurtulma isteğı	1	4,54	5	22,73
İkinci bir neden belirtmeyenler	-	-	13	59,09
Toplam	22	100,00	22	100,00

Çizelge 14 Tarım sigortası yaptırılan kurum ya da kuruluş

Tarım sigortası yapılan yer	Frekans	Oran (%)
Tarım Kredi Kooperatifi	15	42,86
Ziraat Bankası	10	28,57
Diğer	10	28,57
Toplam	35	100,00

Çizelge 15 Bağda ne kadar zamandır (yıl) tarım sigortası yaptırıldığına göre dağılım

Bağınıza kaç yıldır sigorta yaptırmaktasınız?	Frekans	Oran (%)
1 yıl	11	33,33
2 yıl	5	15,15
3 yıl	6	18,18
4 yıl	2	6,06
5 yıl	5	15,15
6 yıl	1	3,03
Diğer *	3	9,09
Toplam	33	100,00

*Çok önce bir kez yaptırap bırakmış vs. üreticiler

Çizelge 16 Tarım sigortası hasar ödemesi alınan ürünler

Ürün	Don		Dolu		Yaban Hayvanı		Ürüne göre ödeme alan	
	F	Oran(%)	F	Oran(%)	F	Oran(%)	F	Oran(%)
Üzüm	4	40,00	7	70,00	0	0,00	10	100,00
Meyve	2	20,00	2	20,00	0	0,00	3	30,00
Tarla ürünleri	0	0,00	1	10,00	1	10,00	1	10,00
Riske göre ödeme alan	6	60,00	10	100,00	1	10,00	10	100,00

F: Frekans, Üzüm için 1 kişi hem don hem dolu zararına karşı, tarla ürünü için dolu ve yaban hayvanı zararına karşı hasar ödemesi almıştır.

Çizelge 17 Sigorta yaptırmayan üreticilerin gerekçeleri

Tarım sigortası yaptırmama nedenleri	1. neden		2. neden		3. neden	
	F	%	F	%	F	%
Prim ödemekte zorlanacağı düşüncesi	11	18,64	1	1,69	0	0,00
Gelirinin düşük olması	8	13,56	0	0,00	0	0,00
Tapusunun olmaması	7	11,86	1	1,69	0	0,00
Hasar ödemelerinin zamanında yapılacağına inanmaması	6	10,17	3	5,08	0	0,00
Hasar ödemelerinin tam yapılacağına inanmaması	6	10,17	8	13,56	1	1,69
Tarım arazisinin müşterek olması	6	10,17	1	1,69	0	0,00
Hasar ödemelerinin adil yapılacağına inanmaması	5	8,47	4	6,78	5	8,47
İhmalkârlık	4	6,78	7	11,86	2	3,39
Dini inancının öyle gerektirmesi	4	6,78	0	0,00	0	0,00
Primin yüksek olduğunu düşünmesi	4	6,78	3	5,08	0	0,00
Doğal afetlerden hiç zarar görmemiş olması	3	5,08	0	0,00	0	0,00
Sigorta yaptırmama alışkanlığının olmaması	3	5,08	5	8,47	6	10,17
Arazisinin kira olması	2	3,39	0	0,00	1	1,69
Bürokratik işlemlerle ilgili bilgi ve becerisi olmaması	1	1,69	0	0,00	0	0,00
Doğal afet riskinin çok yüksek olmaması	1	1,69	2	3,39	0	0,00
İkinci ya da üçüncü neden belirtmeyenler	-	-	15	25,42	35	59,32
Toplam	59	100,00	59	100,00	59	100,00

Çizelge 18 Salamuralık asma yaprağının sigorta kapsamında olup olmadığı konusundaki farkındalık

Asma yaprağının sigorta kapsamı hakkında bilginiz	Frekans	Oran (%)
Var	36	38,71
Yok	57	61,29
Toplam	93	100,00

Ankete katılan üreticilerin %35,48'inin bağda üzümünü sigortalattıkları, sigorta yaptıran bu üreticilerin daha yüksek oranla (%33,33) bir yıldan beri sigorta yaptırdıkları, bunu 2-3 yıldır sigorta yaptıran üreticilerin takip ettiği belirlenmiştir. En uzun süreli sigorta yaptıran üreticiler 5-6 yıldan beri tarım sigortası yaptırmaktadır (Çizelge 15).

Görüşülen üreticiler arasında sigorta yaptıranlardan %30,30'u tarım sigortasından hasar ödemesi aldığını, %69,70'i ise almadığını belirtmiştir. "Eğer hasar ödemesi aldıysanız, hangi ürünler için aldınız?" sorusunun cevapları Çizelge 16'da yer almaktadır. Üzüm ürünü hasar ödemesi yapılan ilk ürün (%100,00) olup, bunu meyve (%30,00) ve tarla ürünlerinin (%10,00) takip ettiği görülmüştür (Çizelge 16).

Araştırmada, tarım sigortası yaptırmayan %63,44 oranındaki üreticiye, sigorta yaptırmama gerekçeleri sorulmuş, verilen cevaplar ve oransal dağılımları Çizelge 17'de yansıtılmıştır. Birinci sebep olarak ön plana çıkan gerekçeler "prim ödemekte zorlanacağını düşünmeleri" (%18,64), "gelirin düşük olması" (%13,56), "tapusu olmayan bağda üretim yapmaları" (%11,86); ikinci sebep olarak ön plana çıkan gerekçeler ise; "hasar ödemelerinin tam olarak yapılacağına inanmamaları" (%13,56) ve "ihmkarlık" (%11,86) olarak görülmektedir. Gerekçeler genel olarak değerlendirildiğinde, "hasar ödemelerinin tam yapılacağına inanmama", "hasar ödemelerinin adil yapılacağına inanmama", "sigorta yaptırma alışkanlığının olmaması", "ihmkarlık" ve "prim ödemekte zorlanacağı düşüncesi" cevaplarının önemli derecede ön plana çıktığı görülmektedir. Bağ işletmesinin hisseli veya tapusuz olması da üreticilerin sigorta yaptırmamasında etkili olmaktadır (Çizelge 17).

İşletmelerde Tarımsal Sigorta Yaptırma Eğilimleri

Bu araştırmanın en önemli hedeflerinden biri, bölgede ticari getirisi yüksek ve doğal afetlerden oldukça etkilenen asma yaprağının sigorta kapsamına alınması konusunda üretici tercihlerinin ortaya konmasıdır. Bağ sigorta poliçelerinde bu ürün henüz sigorta kapsamında değildir. Bu durumdan üreticilerin haberdar olup olmadıkları belirlenmeye çalışılmış, %61,29'unun yaprağın kapsam dışı olduğundan haberdar olmadığı anlaşılmıştır (Çizelge 18).

Erzincan'da 62 bağ işletmesinde yapılan çalışmada hiçbir üreticinin bağını sigortalatmadığı belirlenmiş, üreticilerin bu tercihlerinde gerekçe olarak primlerin yüksek olmasını ve bölgelerinde risk ve belirsizliklerin olmamasını gösterdikleri ifade edilmiştir (Gözener ve ark., 2014). Trakya bölgesinde ise, "sigorta yaptırmama" tercihlerinde üreticiler, hasarın ödeneceğine inancın olmaması ya da zayıf olması, arazilerin az olması ve gelir yetersizliği gibi ekonomik nedenler ile yörelerinde bir afet riskinin düşük olmasını gerekçe olarak göstermişlerdir. Ayrıca, hasar tespit işlemlerinin uygun yapılmaması bir sorun olarak gören üreticilerin büyük bir kısmı bu sorunu ilk sırada önemli bulmuştur (Kiracı ve ark., 2014).

Asma yaprağı tarım sigortası kapsamına alınırsa üreticilerin %25,81'i kesinlikle yaptırmam derken, %74,19 gibi bir çoğunluk, farklı kararlılık düzeylerinde, sigorta yaptıracağını beyan etmiştir. "Kesinlikle yaptıırım" diyen kişilerin oranı %30,11 olup, "düşük olasılıkla yaptıırım" diyenlerin oranı ise %9,68'dir (Çizelge 19).

Çizelge 19 Salamuralık asma yaprağının sigorta kapsamına alınması durumunda üreticilerin yaprak ürününün sigorta yaptırma konusundaki tercihleri

Asma yaprağı sigorta kapsamında olursa bağınızı sigorta yaptırma durumunuz?		
Yanıtlar	F	(%)
Kesinlikle yaptırmam	24	25,81
Düşük olasılıkla yaptıırım	9	9,68
Yaptırabilirim	17	18,28
Yüksek olasılıkla yaptıırım	15	16,13
Mutlaka yaptıırım	28	30,11
Toplam	93	100,00

Çizelge 20 Poliçede öncelik verilen bağımlık ürünü

Poliçede ana ürün olarak tercihim	F	(%)
Salamura yaprak	18	19,35
Üzüm	10	10,75
Her ikisi	65	69,89
Toplam	93	100,00

Çizelge 21 Poliçede salamuralık yaprak verim ve birim bedellerinin üretim bölgelerine göre belirlenmesi hakkındaki düşünceler

Bölgelere göre belirlenmesini	F	(%)
Kesinlikle istemem	1	1,08
Olabilir	5	5,38
Kesinlikle isterim	87	93,55
Toplam	93	100,00

Çizelge 22 Poliçede Narince çeşidi için salamuralık yaprağın verim değeri konusunda üreticilerin düşünceleri

Poliçede dikkate alınacak yaprak verim miktarı (kg/da)	F	(%)
250 kg/da	35	37,63
500 kg/da	50	53,76
750 kg/da	8	8,60
Toplam	93	100,00

Çizelge 23 Salamuralık asma yaprağı hangi risklere karşı sigortalanması gerektiği konusunda üreticilerin düşünceleri

Risk türü	İsterim		İstemem	
	F	(%)	F	(%)
Don	76	81,72	17	18,28
Dolu	91	97,85	2	2,15
Kuraklık	7	7,53	86	92,47
Fırtına	7	7,53	86	92,47
Sel	6	6,45	87	93,55
Kırağı	8	8,60	85	91,40
Yabani hayvan	6	6,45	87	93,55

Çizelge 24 Salamuralık asma yaprağı sigorta kapsamına alınması durumunda prim bedeli ödeme zamanı ile ilgili üretici görüşleri

Prim ödeme şekli	F	(%)
Yıllık verime göre (500 kg/da)	28	30,11
Hasat dönemlerine göre	47	50,54
Fark etmez	18	19,35
Toplam	93	100,00

Çizelge 25 Üreticilere göre, sigorta poliçesinde Tokat Narince asma yaprağı için kilogram başına olması gereken prim bedeli

Poliçede yaprak bedeli (TL/kg)	F	(%)
5 TL	42	45,16
7,5 TL	41	44,09
10 TL	10	10,75
Toplam	93	100,00

Bağ üreticilerine; bağda üzüm ve yaprak ürünlerinden hangisini poliçede sigorta kapsamına alınmasını istedikleri sorulduğunda, üreticilerin %69,89'u önceliğini her iki ürün, %19,35'i salamura yaprak ve %10,75'i üzüm için bildirmiştir (Çizelge 20). Üreticilere bu konudaki tercihlerinin nedeni sorulduğunda, öncelik verdikleri ürünün getirisinin yüksek olmasını gerekçe göstermişlerdir.

Türkiye'nin değişik yörelerinde asma yaprakları ürün olarak ticari amaçla toplanmaktadır. Manisa bölgesinde üreticiler dekardan 150-300 kg asma yaprağı hasat ederken, Tokat'ta 400-1.000 kg arası yaprak toplanabilmektedir. Bu açıdan bireylerin %93,55'i her bölgenin verim değeri neyse bu kritere göre fiyatın belirlenmesi gerektiğini beyan etmişlerdir (Çizelge 21).

Poliçede beyan edilen bu verim değerleri sigorta yaparken ve hasar öderken dikkate alınmaktadır. Bu konu ile ilgili Tokat ilinde Narince çeşidi için dekara yaprak verimi olarak; üreticilerin %37,63'ü 250 kg, %53,76'sı 500 kg, %8,60'ı ise 750 kg'ın dikkate alınmasının gerektiğini düşünmektedir (Çizelge 22).

Görüşülen üreticilerden bağlarındaki asma yapraklarının sigorta kapsamına alınması durumunda, hangi risklere karşı sigorta yaptırılması gerektiği konusundaki düşünceleri alınmıştır. Üreticilerin %97,85'i dolu, %81,72'i don, %8,60'ı kırağı, %7,53'ü ise kuraklık ve fırtına riskinin sigorta poliçesinde yer almasını istediklerini beyan etmişlerdir (Çizelge 23).

Salamuralık asma yaprağı sigorta kapsamına alınırsa, üreticilerin primleri daha çok (%50,54) hasat dönemlerine göre ödemeyi tercih ettikleri, bunu yıllık verime göre (%30,11) seçeneğinin takip ettiği görülmüştür (Çizelge 24).

Manisa bölgesinde üreticiler asma yapraklarını 1,5-2 TL/kg bedelle satarken, Tokat'ta 5-10 TL/kg arasında satabilmektedir. Bağ yaprağının sigorta kapsamına alınması durumunda, poliçede bu ürünün bedelinin belirlenmiş olması gerekmektedir. Üreticilerin %45,16'sı Tokat Narince yaprağının bedelinin poliçede 5 TL/kg, %44,09'u 7,5 TL/kg olarak yer almasını istemişlerdir (Çizelge 25).

Sonuç ve Öneriler

Bölgede daha önce yapılan çalışmalarda olduğu gibi, Narince ağırlıklı olarak yetiştirilmektedir (Göktürk ve ark., 1997; Elmalı, 2008). Tokat yöresinde yapılan bu çalışmada, üreticiler dekardan ortalama 442 kg ve bazı işletmelerde 800 kg'ın üzerinde salamuralık asma yaprak topladıkları belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda, yöredeki bağlara son 10 yılda ortalama olarak 2,75 defa dolunun, 2,3 defa ise donun zarar verdiği tespit edilmiştir. Bu durum, zarar görme sıklığı açısından bölge bağlarının yüksek risk grubunda yer aldığını göstermektedir.

Araştırmanın yapıldığı dönemde üreticilerin %38,7'i salamuralık asma yaprağının sigorta kapsamında olmadığından haberdar olduğunu bildirmiş, üreticilerin çoğunluğunun bu durumun farkında olmadığı belirlenmiştir. Bu konuda, TARSİM ve Tarım Bakanlığı teşkilatlarının üreticileri asma yaprağının sigorta kapsamında olduğuna yönelik bilgilendirmelerine ihtiyaç olduğu da söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, Tokat ilinde bağ üreticilerinin %36,56'sı tarım sigortası yaptırmakta ve sigorta yaptıran üreticiler arasında bağ alanını her yıl sigorta yaptıran üretici oranı %38,24'dir. Görüşülen tüm üreticiler dikkate alındığında her yıl sigorta yaptıran üreticilerin oranı %12,9'dur.

Araştırmada, tarım sigortası yaptıran üreticilerin bunu tercih etmelerinde etkili olan nedenler belirlenmeye çalışılmıştır. Ürünün zarar görmesi sonucu gelir kaybına uğrama (%58,8) ilk sırada gerekçe gösterilirken, bunu sigorta konusunda devlet desteği olması izlemiştir. Sürekli sigorta yaptırmada etkili neden olarak, üreticilerin %81,8'i bölgede risklerin yüksek olmasını ileri sürmüştür. Üreticilerin sigorta yaptırmada tarım kredi kooperatifini öncelikli olarak tercih ettikleri ortaya çıkmıştır.

Çalışmada, bağ üreticilerinin genel olarak "hasar ödemelerinin tam yapılacağına inanmama", "hasar ödemelerinin adil yapılacağına inanmama", "sigorta yaptırmaya alışkanlığının olmaması", "ihmalcılık" ve "prim ödemekte zorlanacağı düşüncesi" sigorta yaptırmama gerekçeleri olarak ön plana çıkmıştır.

Araştırma sonucunda bağlarda dolu ve don riski fazla olmasına rağmen, bağcılıkta tarım sigortasının istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu konuda, işletmelerin gelir ve arazi bakımından küçük işletmeler olmasının yanı sıra, sigorta sürecine duyulan güvensizliğin çok önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır.

Asma yaprağının sigorta kapsamına alınması durumunda üreticilerin %3,11'i mutlaka, %16,13'ü yüksek olasılıkla, %18,2'i ise sigorta yaptırabileceğini bildirmiştir. Bu sonuç, işletme sahiplerinin %65'inin sigorta yaptırabileceğini göstermektedir. Sigortada öncelikli olarak üzüm ve yaprağın her ikisini işletme sahiplerinin %69,9, sadece asma yaprağını ise %19,35'i sigortalatacağını beyan etmiştir. Üreticiler sigorta poliçesinde asma yaprak verim ve yaprak bedelinin kesinlikle üretim bölgelerine göre belirlenmesi gerektiğini (%93,5) belirtmişlerdir. Ayrıca, Tokat bölgesinde Narince çeşidi için dekara yaprak verim değerinin poliçede 500 kg olması (%53,8) talep edilmiştir.

Üreticilerin %97,85'i poliçede asma yapraklarının dolu, %81,72'si don riskine karşı sigorta kapsamına alınmasını istediklerini beyan etmişlerdir. Üreticilerin primleri daha çok (%50,54) hasat dönemlerine göre ödemeyi tercih ettikleri, bunu yıllık verime göre (%30,11) seçeneğinin takip ettiği görülmüştür. Görüşülen üreticiler, poliçede yaprak bedelinin bölgedeki yaprak satış fiyatı üzerinden belirlenmesini tercih etmektedirler.

Sonuç olarak, Tokat ilinde bağ üreticileri için salamuralık asma yaprağının önemli miktarda gelir getiren ürün konumunda olduğu, bağların özellikle dolu ve don riskinden etkilendiği, bu nedenle sigorta yaptırmaya gerekçesi olarak ön plana çıktığı görülmüştür. Ancak, sigorta yaptırmaya oranının düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun en önemli nedenleri hasar ödemelerinin tam ve

zamanında yapılacağına karşı duyulan güvensizlik, işletmelerin düşük gelirli ve arazi bakımından küçük olmasıdır. Üreticilerin büyük bir kısmı, sigorta kapsamına alınması durumunda asma yaprağını sigortalatacağını belirtmiş, poliçede verim ve yaprak bedelinin her bölge için ayrıca belirlenmesini talep etmişlerdir.

Tokat ili için asma yaprağının marka ve vazgeçilmez bir tarımsal ürün olduğu açıkça bir kez daha ortaya çıkmıştır. Bölgede bağ işletme parsel alanlarının küçük olması ve genç bireylerin üretimde payının düşük olması önemli problemler olarak görülmektedir. Asma yaprağında kısa vadede pestisit kalıntı sorunu çözülemezse bu sektörün sürdürülebilir bir sektör olarak devam etmesinin oldukça zor olduğu görülmektedir. Bağlarda modern bağcılığın göstergelerinden birisi dayanak sistemi olup, bu açıdan ve ayrıca gübreleme konusunda pozitif gelişmeler olduğu ortaya çıkmıştır. Büyük parselde bağ tesisi kurulması teşvik edilmelidir.

Bölgede bağ üreticilerinin özellikle yaprak üretiminden iyi düzeyde gelir elde ettikleri, yaprağı salamura olarak pazarladıkları ve genellikle pazarlamada sorun yaşamadıkları görülmüştür. Bu önemli bir durumdur. Bölgede dolu ve don doğal afetlerinin, bağ ve asma yaprağı üretimi için önemli bir risk olduğu görülmektedir. Üzüm için sigorta yaptıran bireyler bu riskleri dikkate almış ve hasar ödemelerinde de bu konuda yararlanmışlardır.

Üreticilerin büyük bir kısmı tarım sigortasından haberdar olsalar da az sayıda bireyin sigorta yaptırdığı görülmüştür. Sigorta yaptırmada riskler ve devlet teşviki önemli paya sahipken, sigorta yaptırmamada ise hasarların zamanında, adil olmayan bir şekilde ve tam olarak yapılmayacağına olan kanaatin ilk sıralarda olması önemli bir göstergedir. Bölgede sigorta yaptıran üretici sayısının artması için firmaların eksperlerini bu konuda uymaları faydalı olacaktır. Yine üreticilerin büyük bir kısmı, salamuralık asma yapraklarının sigorta kapsamına alınmasını; poliçede prim bedeli belirlenirken Narince çeşidinin bölgedeki verim ve fiyatlarının dikkate alınması gerektiğini beyan etmişlerdir. 2017 yılı itibarıyla TARSİM'in asma yaprağını sigorta kapsamına alması ile birlikte, üreticilerin bu konudaki yaklaşımları ve olası zarar durumunda üreticilerin mağduriyetlerinin ne ölçüde karşılanacağı zamanla görülecektir.

Teşekkür

Bu çalışmayı destekleyen (Proje No:2016/33) Gaziosmanpaşa Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonuna teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Anonim 2015. Devlet Destekli Tarım Sigortaları Sistemi. <http://www.TARSİM.gov.tr/trsmWeb/dokumanGoster.doc?> Erişim Tarihi: 19/10/2015
- Anonim 2016. Tokat tarım il müdürlüğü istatistik verileri <http://tokat.tarim.gov.tr/Belgeler/%C4%B0statistikler/ALANLAR/%C4%>. Erişim Tarihi: 10.05.2017
- Anonim 2017 a. TARSİM, Asma Yapraklarını Sigorta Kapsamına Alıyor <http://www.sigortagundem.com/haber/TARSİM-asma-yapraklarini-sigorta-kapsamina/1039271>. Erişim Tarihi: 05.09.2017
- Anonim 2017b. Bitkisel Ürün Sigortası. https://web.TARSİM.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E6776033TZW2H832CS2K57446YX17062015 Erişim Tarihi: 23.09.2017
- Azad N, Zangeneh G, SeyedAliAkbar S, Valipour, A. 201). A Survey on Critical Factors Influencing Agricultural Insurance. *Management Science Letters*, 3(1), 237-242.
- Bekar T. 2016. Narince (*Vitis vinifera* spp.) Üzüm Çeşidinde Yaprak Hasat Sıklığı ve Salkım Seyreltmenin Meyve, Şıra ve Şarap Kalitesine Etkisi. *GOÜ Üniversitesi, Fen Bil. Enst., Doktora Tezi*, s 244; Tokat.
- Cangi R, Yağcı A. 2012. Iğdır Yöresinde Salamuralık Asma Yaprığı Üretim İmkânları. *Iğdır Univ. J. Inst. Sci. & Tech.* 2(2, Ek:A): 9-14.
- Cangi ÖS, Cangi R, Kılıç D, Bekar T. 2015. Salamuralık Asma Yaprığının Dolu Zararına Karşı Sigortalıanmasında Ekspertiz Rapor Parametrelerinin Belirlenmesi. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi* 8 (1): 01-06.
- Cangi R, Yağcı, 2016. Salamuralık Asma Yaprığı Üretimi. *Kırsal Kalkınma Dergisi*, sayı 5, 22-23s. <https://www.tkd.gov.tr/Content/File/Yayin/Dergi/KırsalKalkinma,Sayi-5.pdf>
- Çelik H. 2013. Türkiye Bağcılığında Üretim Hedefleri. *Vizyon 2023 Bağcılık Çalıştayı, Tekirdağ Bağcılık Araştırma İstasyonu*, 26-27 Haziran 2013, Tekirdağ, <http://www.hasancelik.web.tr/Yayinlar/122.pdf>.
- Çiçek A, Erkan O. 1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örnekleme Yöntemi. *GOÜ Ziraat Fakültesi Yayın No:12, Ders Notları Serisi:6*, Tokat.
- Dinler T. 2003. Tarımda Meteorolojik Karakterli Doğal Afetler ve Risk Yönetim Teknikleri. III. Atmosfer Bilimleri Sempozyumu, İstanbul.
- Dinler T, Yaltırık A, Çetin B, Özkan B, Gülçubuk B, Sürmeli E, Ekmen E, Saner G, Akçaöz, H, Uysal Ö.K, Karaaslan S, Kıymaz T. 2005. Tarımda Risk Yönetimi ve Tarım Sigortaları. *TMMOB Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi*, s 1209-1232, Ankara.
- Elmalı Ö. 2008. Tokat İli Merkez İlçede Bağcılıkla Uğraşan İşletmelerin Üretim ve Pazarlama Sorunları. *GOÜ Üniversitesi, Fen Bil. Ens. Yük. Lis. Tez*, s 152, Tokat.
- Göktürk N, Artık N, Yavaş İ, Fidan Y. 1997. Bazı Üzüm Çeşitleri ve Asma Anacı Yapraklarının Yaprak Konservesi Olarak Değerlendirilme Olanakları Üzerinde Bir Araştırma. *Gıda*, (1997) 22 (1):15-23.
- Gözener B, Kaya Y, Sayılı M. 2014. Erzincan İli Üzümlü İlçesinde Cimin Üzümlü Üretimi ve Pazarlama Durumu. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 9, 74-80.
- Gülcü M., 2010. Traditional Grape Products of Thracian Region and Local Production Form in Turkey. 33rd World Congress of Vine and Wine, 20-25 June 2010, Tbilisi, Georgia.
- Karaca A, Gültek A, Savaş İntişah A.S, Engürülü B Karloğlu A. 2010. Türkiye'de Tarım Sigortaları Uygulamaları. *TMMOB, Zir Müh. Odası VII Teknik Kongresi, Tarım Haftası*, 11-15 Ocak 2010 Ankara, http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/28ac9c427302b7a_ek.pdf
- Kıracı MA, Kıran T, Solak E, Doğu K, Altıntaş A. 2014. Trakya'da Yer Alan Bağcılık İşletmelerinde Ürün Sigortası Uygulamalarına Yönelik Üreticilerin Yaklaşımları, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Trakya University Journal of Natural Sciences*, 15(1): 9-15.
- Topçu N, Sucu S, Cangi R, Yağcı A, Kılıç D. 2015. Tokat Bölgesinde Yetiştirilen Narince Üzüm Çeşidinde 2012 Kış Soğuklarının Yol Açtığı Zararlar. 8. Bağcılık ve Teknolojileri Sem., 25-28 Eylül KONYA, Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi A , 27: 413-419.

- Tsikirayi CMR, Makoni E, Matiza J. 2013. Analysis of the Uptake of Agricultural Insurance Services by the Agricultural Sector in Zimbabwe. *Journal of International Business and Cultural Studies*, 7, 1.
- Yavaş İ, Fidan Y. 1986. Üzüm Değerlendirme Şekillerinin İnsan Sağlığı Yönünden Önemi. *Gıda Sanayinin Sorunları ve Serbest Bölgenin Gıda Sanayine Beklenen Etkileri Sempozyumu*. 15-17 Ekim 1986, s 216-221, Adana.
- Uysal O, Subaşı OS, Kiraz M. E, Kavak O, Kamiloğlu O. 2017. Mersin İli Ova ve Yayla Bağcılığının Ekonomik Analizi. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi*, 3(1): 17-27.